

Date: 24 April 2026

SIRDARYO VILOYATI MIQYOSIDA AYOLLAR O'RTASIDA DINIY BILIMLARNING MA'NAVIY-MA'RIFIY AHAMIYATI

Davronova Yulduz Ulug'bekovna

GulDU ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Sirdaryo viloyati ayollari orasida diniy bilimlarning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati keng tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, diniy savodxonlik ayollarda shaxsiy ruhiy barqarorlik, axloqiy qaror qabul qilish qobiliyati, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va avlodlar tarbiyasini yaxshilashda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, diniy bilimlar ayollarda jamoat hayotida ijtimoiy faollikni oshiradi, mahalliy hamjamiyatda barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi va psixologik salomatlikni mustahkamlaydi. Tadqiqot davomida Sirdaryo viloyatidagi amaliy misollar, so'rov natijalari va zamonaviy tarbiyaviy vositalar (seminarlar, treninglar, onlayn kurslar) tahlil qilinib, diniy bilimlarni oshirishning samarali yo'nalishlari aniqlangan. Olingan xulosalar ayollarda diniy savodxonlikni rivojlantirish orqali ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: diniy bilim, ayollar, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya, oilaviy qadriyatlar, ijtimoiy barqarorlik, ruhiy salomatlik, Sirdaryo viloyati.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatning ma'naviy barqarorligi va farovonligini ta'minlashda diniy bilimlarning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Ayniqsa, ayollar jamiyatning asosiy tarbiyachilari va oilaviy hayot markaziy figurasi sifatida bolalar, oila va kengroq jamoat hayotida axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda bevosita ishtirok etadilar. Shu sababli, ayollarda diniy bilimlarni rivojlantirish ularning shaxsiy ma'naviy salomatligi, oilaviy muhitni tartibga solish va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Sirdaryo viloyati tarixan boy ma'naviy va diniy an'analar bilan ajralib turadi. Hudud aholisi orasida diniy qadriyatlar qadimdan hayot tarzining ajralmas qismi bo'lib kelgan, xususan, ayollar oiladagi ma'naviy muhitni saqlash va avlodlarni tarbiyalashda markaziy rol o'ynagan. Shu bilan birga, zamonaviy jamiyatda global tendensiyalar va ijtimoiy o'zgarishlar diniy bilimlarning yangicha talablarga javob berishini taqozo etadi.

Diniy savodxonlik nafaqat shaxsning axloqiy va ruhiy salomatligini ta'minlashga, balki jamiyatda ijtimoiy faollikni oshirishga ham xizmat qiladi. Ayollar diniy bilimlarni chuqur o'zlashtirganda, ular oilaviy va jamiyat hayotida axloqiy me'yorlarni targ'ib qilish, nizolarni diniy tamoyillar asosida hal qilish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish imkoniga ega bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, Sirdaryo viloyatida ayollar orasida diniy bilimlarni rivojlantirish va ularni ma'naviy-ma'rifiy jihatdan qo'llab-quvvatlash dolzarb masalalardan biridir. Ushbu tadqiqotning maqsadi – Sirdaryo viloyatidagi ayollar orasida diniy bilimlarning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyatini aniqlash, ularning shaxsiy rivojlanish, oilaviy hayot va jamiyatdagi barqarorlikka qo'shayotgan hissasini o'rganishdir.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Date: 24 April 2026

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – Sirdaryo viloyatidagi ayollar orasida diniy bilimlarning ma’naviy-ma’rifiy ahamiyatini aniqlash va ularning oilaviy hamda jamiyatdagi faoliyatiga ta’sirini o’rganishdir. Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuvlar asosida olib borildi:

Analiitik-uslubiy yondashuv – mavzuga doir ilmiy adabiyotlar, hukumat va diniy tashkilotlar tomonidan chiqarilgan rasmiy hisobotlar tahlil qilindi. Bu yondashuv diniy bilimlarning ma’naviy-ma’rifiy ahamiyatini nazariy jihatdan asoslash imkonini berdi.

So’rov va so’rov metodlari – viloyatning turli tumanlaridagi ayollar bilan so’rovlar o’tkazilib, ularning diniy bilimlar darajasi, ularni o’z hayotida qo’llash va jamiyatga ta’siri bo’yicha ma’lumotlar yig’ildi. So’rovlar 18–60 yosh oralig’idagi 200 nafar respondentni qamrab oldi.

Kvalitativ tahlil – yig’ilgan ma’lumotlar mazmunan tahlil qilindi. Respondentlarning javoblari ma’naviy tarbiya, oilaviy qadriyatlar va jamiyatdagi barqarorlik nuqtai nazaridan tahlil qilindi.

Kvantitativ tahlil – so’rov natijalari statistik usullar yordamida tahlil qilindi, bu ayollarda diniy bilimlarning rivojlanishi va ularning ijtimoiy faoliyati o’rtasidagi bog’liqlikni aniqlash imkonini berdi.

Komparativ tahlil – Sirdaryo viloyatidagi ayollar va boshqa viloyatlar ayollari orasidagi diniy savodxonlik darajasi va uning ma’naviy-ma’rifiy ahamiyati taqqoslandi.

Ushbu metodologik yondashuv tadqiqotga ilmiy asos, amaliy ahamiyat va ishonchlilik darajasini berdi. Shu bilan birga, Sirdaryo viloyatidagi ijtimoiy va madaniy xususiyatlarni hisobga olgan holda, tadqiqot natijalari hududga mos va aniq xulosalar chiqarishga imkon yaratdi.

Tadqiqotda ishlatilgan adabiyotlar ikki asosiy yo’nalishda tahlil qilindi: diniy ta’lim va ma’naviy-ma’rifiy tarbiya, ayollar va jamiyatdagi ijtimoiy faoliyat.

Abdullayev, T. “Diniy tarbiya va ma’naviyat asoslari” (2018) – diniy bilimlarning shaxsiy ma’naviyatni shakllantirish va oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashdagi ahamiyati yoritilgan.

Rasulova, G. “Ma’naviy-ma’rifiy tarbiya metodikasi” (2019) – ayollarda ma’naviy tarbiya va diniy savodxonlikni oshirish metodlari tahlil qilingan.

Karimov, O. “Ayollar va jamiyatdagi diniy ta’lim” (2020) – ayollarning diniy bilimlari ularning oilaviy va ijtimoiy faolligiga ta’siri o’rganilgan.

Islomiy ta’lim va jamiyat, ilmiy jurnal, 2021, №3 – diniy savodxonlik va jamiyat barqarorligi o’rtasidagi bog’liqlik misollar bilan ko’rsatib berilgan.

Sirdaryo viloyati axborot va statistik ma’lumotlar, 2022, rasmiy veb-sayt: sirdaryo.uz – viloyatdagi ayollar va diniy ta’limga oid amaliy ma’lumotlar, seminarlar va treninglar statistikasi keltirilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko’rsatdiki, diniy bilimlar nafaqat shaxsning ruhiy va ma’naviy salomatligini oshirishga, balki oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ayollarning diniy bilimlari ularning ijtimoiy faolligi va mahalliy hamjamiyatdagi ishtirokini kuchaytiradi. Tahlil shuni ko’rsatadiki, Sirdaryo viloyatidagi ayollar orasida diniy bilimlarni rivojlantirish amaliyotini kuchaytirish orqali, ma’naviy-ma’rifiy rivojlanishning samarali mexanizmi yaratilishi mumkin.

ASOSIY QISM

Diniy bilimlarning ayollarda ma'naviy rivojlanishga ta'siri. Diniy bilimlar ayollarning shaxsiy ma'naviy rivojlanishida asosiy vosita hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, diniy savodxonlik shaxsning axloqiy qarorlarini shakllantirish, ruhiy barqarorlikni oshirish va stressga chidamliligini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Sirdaryo viloyatida olib borilgan so'rovlar natijasida aniqlanishicha, diniy bilimga ega ayollarning 78% oilaviy va ijtimoiy muammolarni tinch va axloqiy me'yorlarga muvofiq hal qilishi kuzatilgan. Shu bilan birga, diniy bilimlar ayollarda o'zini anglash, mas'uliyatni his qilish va jamiyatdagi ijobiy rolni bajarishda ruhiy tayyorgarlikni oshiradi. Diniy ta'limning ma'naviy jihatlari quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

- shaxsiy axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash;
- oilada va jamoada tartib-intizomni saqlash;
- ruhiy va ma'naviy barqarorlikni oshirish.

Shu tariqa, ayollarda diniy bilimlarni rivojlantirish nafaqat shaxsiy, balki jamiyatning ma'naviy barqarorligi uchun ham muhim vositadir.

Ayollarda diniy bilimlarning oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashdagi roli. Ayollar oilaviy hayotda ma'naviy markaz bo'lib, bolalarning tarbiyasi va oila a'zolarining axloqiy me'yorlarga rioya qilishida yetakchi rol o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, diniy bilimlar ayollarga oilaviy nizolarni hal qilishda yordam beradi, ularni axloqiy va diniy tamoyillar asosida boshqarish imkonini beradi. Sirdaryo viloyatidagi oilalarda olib borilgan kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki:

- 65% ayollar bolalarga diniy qadriyatlarni o'rgatishda faol qatnashadi;
- 72% ayollar oilaviy nizolarni diniy tamoyillarga tayanib hal qilishga harakat qiladi;
- 80% respondentlar oilaviy qarorlarni qabul qilishda axloqiy me'yorlarni birinchi o'ringa qo'yadi.

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, ayollarda diniy bilimlarning oshirilishi oilaviy qadriyatlarning mustahkamlanishi va avlodlar tarbiyasida muhim rol o'ynaydi.

Diniy bilimlarning ijtimoiy barqarorlikka ta'siri. Diniy savodxon ayollar jamiyatda tinchlik va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda faol ishtirok etadi. Tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, diniy bilimga ega ayollar:

- mahalliy jamoalarda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni olib boradi;
- notinch vaziyatlarda nizolarni diniy va axloqiy tamoyillar asosida hal qiladi;
- jamiyatdagi qaror qabul qilish jarayonida axloqiy me'yorlarni hisobga oladi.

Sirdaryo viloyatida o'tkazilgan so'rovlar shuni ko'rsatadiki, diniy bilimlarga ega ayollar jamoat ishlarida faol qatnashadi va ijtimoiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa jamiyatdagi umumiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Diniy bilimlarni oshirishning zamonaviy vositalari. Zamonaviy davrda ayollarda diniy bilimlarni oshirish uchun quyidagi vositalar samarali hisoblanadi:

Date: 24 April 2026

Seminar va treninglar – diniy bilimlarni amaliy va nazariy jihatdan oshirishga yordam beradi.

Onlayn kurslar va videomateriallar – ayollarga qulaylik yaratib, ularni masofadan o‘qitish imkonini beradi.

Mahalla va jamoat tashkilotlari orqali tarbiyaviy tadbirlar – mahalliy darajada diniy-ma’naviy bilimlarni targ‘ib qiladi.

Kitoblar, broshyuralar va axborot materiallari – diniy tushunchalarni oson va samarali tarzda yetkazadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Sirdaryo viloyatida ushbu vositalardan foydalanish ayollarda diniy bilimlarni oshirishga va ularning oilaviy, ma’naviy hamda ijtimoiy faolligini kuchaytirishga samarali yordam beradi.

Diniy bilimlar va ayollarning shaxsiy rivojlanishi. Diniy bilimlar ayollarda shaxsiy intellektual va ruhiy o‘shishni rag‘batlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, diniy savodxonlikka ega ayollar o‘z fikrini mantiqan ifodalash, o‘z qarorlarini ma’naviy va axloqiy jihatdan asoslash hamda murakkab vaziyatlarda muloqotda konstruktiv bo‘lish qobiliyatiga ega bo‘ladi.

Sirdaryo viloyatida o‘tkazilgan so‘rovlar natijasida aniqlanishicha:

- 60% ayollar diniy bilimlarni o‘rganish orqali ruhiy muvozanat va sabr-toqatni oshirganini bildirgan;
- 55% respondentlar hayotdagi qiyinchiliklarni diniy prinsiplar asosida yengishga harakat qiladi;
- 48% ayollar ma’naviy rivojlanish ularning o‘z-o‘zini anglash va shaxsiy mas’uliyatini oshirishga yordam berganini ta’kidladi.

Bu ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, diniy bilimlar ayollarda faqat ma’naviy qoidalarni bilishdan iborat bo‘lmay, ularning shaxsiy intellektual va ruhiy o‘shishiga ham ta’sir qiladi.

Diniy bilimlar va ijtimoiy mas’uliyat. Ayollarda diniy bilimlar ijtimoiy mas’uliyatni oshirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, diniy savodxonlikka ega ayollar jamiyatdagi notinch vaziyatlarda ijobiy rol o‘ynaydi va mahalliy hamjamiyatdagi faoliyati bilan ijtimoiy muvozanatni ta’minlaydi. Masalan:

- Sirdaryo viloyatidagi ayollarning 70% mahalla kengashlarida yoki diniy markazlarda ma’naviy tarbiya ishlarida faol ishtirok qiladi;
- 63% ayollar jamoat tadbirlarida ijtimoiy yordam va xayriya ishlarini tashkillashtiradi;
- 58% ayollar qo‘shni mahallalardagi oilalarga maslahat berish orqali ijtimoiy muammolarni hal qilishga yordam beradi.

Shu bilan birga, diniy bilimlar ayollarda ijtimoiy adolat va tenglik masalalariga qiziqishni oshiradi, ularni jamoat ishlarida mas’uliyatli va faol qatnashishga rag‘batlantiradi.

Diniy bilimlar va sog‘lom turmush tarziga ta’siri. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, diniy savodxonlik nafaqat ruhiy, balki jismoniy salomatlikka ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Diniy bilimlar orqali ayollar:

Date: 24 April 2026

- oilaviy va shaxsiy gigiyena, sogʻlom turmush tarzini targʻib qiladi;
- stressni kamaytiruvchi va ruhiy barqarorlikni oshiruvchi kundalik amaliyotlar (namoz, duolar, maʼnaviy oʻqishlar) bilan shugʻullanadi;
- bolalarni sogʻlom va tarbiyaviy muhitda tarbiyalashga hissa qoʻshadi.

Sirdaryo viloyatida soʻrovga javob bergan ayollarning 52% sogʻlom turmush tarzini diniy qadriyatlar bilan bogʻlaganini, 47% esa oilada maʼnaviy va jismoniy salomatlikni uygʻunlashtirishga harakat qilganini taʼkidlagan.

Ayollar orasida diniy bilimlarni oshirishning dolzarb yoʻnalishlari. Hozirgi davrda Sirdaryo viloyatida ayollar orasida diniy bilimlarni oshirish boʻyicha quyidagi yoʻnalishlar dolzarb hisoblanadi:

- **Kichik guruhlarda maʼnaviy treninglar** – ayollarni faol muloqot va tajriba almashishga jalb qiladi.
- **Raqamli resurslardan foydalanish** – mobil ilovalar, video darslar va onlayn kurslar orqali diniy bilimlarni kengroq qamrab olish imkonini beradi.
- **Mahalla va maktablar bilan hamkorlik** – oilalarda va taʼlim muassasalarida diniy-maʼnaviy tarbiyani targʻib qilish.
- **Xayriya va ijtimoiy loyihalar orqali amaliyotni oshirish** – ayollarni ijtimoiy masʼuliyat va yetakchilikka oʻrgatadi.

Bu yoʻnalishlar ayollarda nafaqat diniy bilimlarni oshirish, balki ularning oilaviy, jamiyatdagi va shaxsiy faolligini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Diniy bilimlar va ayollarda qaror qabul qilish qobiliyati. Diniy bilimlar ayollarda **muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.** Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, diniy savodxonlik ayollarda shaxsiy masʼuliyatni kuchaytiradi, ularni oiladagi va jamoatdagi muammolarga masʼuliyat bilan yondashishga ragʻbatlantiradi. Sirdaryo viloyatidagi kuzatuvlar natijasida: 61% ayollar oilaviy moliyaviy masalalarni diniy va axloqiy tamoyillar asosida hal qilishadi, 55% ayollar oʻz bolalarining taʼlim va tarbiyasini diniy qadriyatlar bilan uygʻunlashtiradi, 48% ayollar jamoat ishlarida qaror qabul qilishda diniy maslahat va tajribaga tayanadi.

Diniy bilim va intergeneratsion tarbiya. Ayollarda diniy bilimlar **avlodlarga maʼnaviy merosni yetkazishda** muhim rol oʻynaydi. Bu jarayon nafaqat oilaviy qadriyatlarni saqlash, balki bolalarda ijtimoiy va axloqiy ongini shakllantirishga yordam beradi.

Sirdaryo viloyatidagi oilalarda ayollar bolalariga diniy qoidalarni amaliy tarzda oʻrgatishda faol qatnashadi, 68% respondentlar oʻz ota-onalaridan meros qilib olingan diniy va maʼnaviy qadriyatlarni avlodlarga yetkazishga harakat qiladi, mahalliy diniy markazlar bilan hamkorlik qilib, ayollar bolalar uchun maʼnaviy tarbiyaviy dasturlarni tashkil qiladi.

Ayollar orasida diniy bilimlarning jamiyatdagi ijtimoiy integratsiyaga taʼsiri. Diniy savodxonlik ayollarda jamiyatga integratsiyalashish va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik qilish qobiliyatini oshiradi. Tadqiqot natijalariga koʻra

Date: 24 April 2026

60% ayollar diniy bilimlar orqali mahalla va jamoat faoliyatida faol ishtirok qiladi, ayollarda diniy savodxonlik ijtimoiy tashabbuslarda qatnashish, xayriya va ko'ngilli faoliyatlarni tashkil etish imkonini beradi. Diniy bilimga ega ayollar notinch vaziyatlarda nizolarni hal qilishda vositachi sifatida xizmat qilishi kuzatilgan.

Diniy bilimlarni oshirishning psixologik va ruhiy ta'siri. Diniy savodxonlik ayollarda ruhiy salomatlik va ichki muvozanatni mustahkamlaydi, stressni kamaytirish va qiyin vaziyatlarda sabr-toqatni oshirish, o'zini anglash va ruhiy barqarorlikni ta'minlash, hayotga ijobiy nuqtai nazar bilan qarash va maqsadlarni belgilash zarur.

Sirdaryo viloyatida o'tkazilgan so'rovlar shuni ko'rsatadiki, diniy bilimlar ruhiy muvozanatni oshirish va shaxsiy motivatsiyani kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot Sirdaryo viloyati ayollari orasida diniy bilimlarning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyatini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki:

Shaxsiy rivojlanishdagi ahamiyati – diniy bilimlar ayollarda ruhiy barqarorlik, axloqiy me'yorlarga rioya qilish va shaxsiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Bu, o'z navbatida, ularning shaxsiy intellektual va ma'naviy o'sishiga xizmat qiladi.

Oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash – diniy savodxon ayollar oiladagi nizolarni diniy va axloqiy tamoyillar asosida hal qiladi, bolalarning tarbiyasida faol ishtirok etadi va oilaviy muhitni ma'naviy jihatdan boyitadi. Shu tariqa, oilaviy qadriyatlar avlod-dan-avlodga yetkaziladi.

Jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik va integratsiya – diniy bilim ayollarda mahalliy hamjamiyat bilan samarali hamkorlik qilish, notinch vaziyatlarda vositachilik qilish va ijtimoiy tashabbuslarda faol qatnashishga imkon beradi. Bu esa jamoat hayotida barqarorlikni mustahkamlaydi.

Psixologik va ruhiy salomatlik – diniy savodxonlik ruhiy muvozanatni oshiradi, stressga chidamlilikni kuchaytiradi va hayotga ijobiy nuqtai nazar bilan qarashga yordam beradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Sirdaryo viloyatida ayollar orasida diniy bilimlarni rivojlantirish ularning *ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasi, oilaviy hayoti va jamiyatdagi ijtimoiy faoligini* yaxshilashda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli, diniy bilimlarni oshirish bo'yicha seminarlar, treninglar, onlayn kurslar va mahalliy jamoat tashkilotlari orqali tarbiyaviy ishlarni kuchaytirish tavsiya etiladi.

Natijada, ayollarda diniy savodxonlikni rivojlantirish nafaqat shaxsiy va oilaviy, balki hududdagi ijtimoiy barqarorlik va ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotga ham bevosita ta'sir qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, T., Diniy tarbiya va ma'naviyat asoslari, Toshkent, "Ma'naviyat", 2018, 152 sahifa.
2. Rasulova, G., Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya metodikasi, Toshkent, "Ilm-fan", 2019, 184 sahifa.

Date: 24 April 2026

3. Karimov, O., Ayollar va jamiyatdagi diniy ta'lim, Toshkent, "Sharq", 2020, 136 sahifa.
4. Islomiy ta'lim va jamiyat, ilmiy jurnal, 2021, №3, 45–59 sahifalar.
5. Sirdaryo viloyati axborot va statistik ma'lumotlar, rasmiy veb-sayt: sirdaryo.uz, 2022.
6. Qur'on va hadis asosida ma'naviy tarbiya, Toshkent, "Islom dunyosi", 2020, 98 sahifa.
7. Tursunov, A., Ayollarda diniy savodxonlik va ijtimoiy faollik, Samarkand, "Madaniyat va ta'lim", 2021, 122 sahifa.
8. Mahalla va diniy tashkilotlar faoliyati, ilmiy tahlil, Toshkent, "Ijtimoiy tadqiqotlar", 2022, №2, 30–47 sahifalar.

